

ΟΙ ΓΕΛΩΤΟΠΟΙΟΙ
ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

Ἐν παλαιοτέροις χρόνοις κακῶς ἐνομίζετο, καθ' ἀλλιώς καὶ τινες τῶν νεωτέρων πιστεύουσιν, δτι ἡ συνήθεια τῶν αὐλικῶν γελωτοποιῶν ἀρχεται ἐν τῇ Δύσει κατόπιν τῶν σταυροφοριῶν¹. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκομεν ἡγεμόνας ἔχοντας παρ' ἑαυτοῖς γελωτοποιούς, καὶ γενικάτερον δύναται νὰ λεγθῆ, δτι «καθ' δλου ἡ ὑπαρξίας γελωτοποιῶν εἶνε ἐπ' Ἰσης ἀρχαίας ὅσον ἡ ἀνθρωπότης².

Ἀλλ' οὔτε περὶ τῶν ἀρχαίων οὔτε περὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει αὐλικῶν καὶ ἀλλων γελωτοποιῶν πρόκειται ἐνταῦθα, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὸ θέμα ἀξιολόγων ιδίων συγγραφῶν, οἷας ἡ τοῦ Flögel³, τοῦ Nick⁴, τοῦ Ebeling⁵ καὶ ἄλλων⁶. Θὰ περιορισθῶ δ' ἐνταῦθα μόνον εἰς περισυλλογὴν τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις συγγραφεῦσιν εἰδήσεων περὶ τῶν γνωστῶν γελωτοποιῶν ἐν τῇ Βυζαντιακῇ αὐλῇ.

Ἀρχαιότατος τῶν γνωστῶν ἡμῖν τούτων γελωτοποιῶν εἶνε δ' Δένδερις τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου Β' (829 - 842). Εὑρισκόμεθα τότε ἐν μέσῳ τῷ χρόνῳ τῆς δεινῆς πάλης τῶν εἰκονο-

¹ Όρθιας κακίζει τὴν τοιαύτην γνοίμην δ' Friedr. W. Ebeling Die Kahlenberger. Zur Geschichte der Hofnarren. Ἐν Βερολίνῳ. 1890 σ. 1.

² Ebeling ἐνθ' ἀν.

³ Karl Friedrich Flögel Geschichte der Hofnarren. Ἐν Liegnitz καὶ Δειφίβῃ. 1789.

⁴ Fr. Nick Die Hofnarren, Lustigmacher, Possentreisser und Volkenarren älterer und neuerer Zeiten. Ἐν Στουτγάρτῃ. 1861. Τόμος δέσμος.

⁵ "Ενθ' ἀν.

⁶ Maurice Sand Masques et bouffons. Ἐν Παρισίοις. 1850. Τόμος δέσμος. — Marc Monnier Les Aileux de Figaro. Ἐν Παρισίοις. 1868. — Motta in τῷ Archivio Storico Lombardo Σειρᾶς Β' Τόμ. Δ' Anno XIV (1887) σ. 278 κ.τ. Ἰλεπτὶ τῶν γελωτοκοιῶν παρὰ τῷ Σακεσπέρῳ ἢσι Douce On the clowns and pools of Shakspeare.

μάχων καὶ τῶν εἰκονοφίλων. Καὶ ἔκεινων μὲν σθεναρὸς ὑπέρ-
μαχος εἶνε ὁ αὐτοκράτωρ, δειλῶς δ' ὅποστηρίζει τοὺς εἰκονο-
φίλους καὶ χρυφίως λατρεύει τὰς εἰκόνας ἐν αὐτῷ τῷ παλατίῳ
ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, αὐτὴν ἔκεινη, ητις ἔμελλε κατόπιν
ἀμέσως μετά τὸν θάνατον τοῦ ἐν τῷ μεταρρυθμιστικῷ ζητή-
ματι ἀντιφρονοῦντος συζύγου νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς μετά
της ἀναστυλώσεως τῶν εἰκόνων καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς δρθοδο-
ξίας. Ἐν τῇ σκιᾱͅ λοιπὸν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γυναικωνίου,
ὅπου οὐδεὶς ἄλλος δικαιούεται νὰ εἰχωρήσῃ, βλέπομεν διακό-
πτοντα αἴφνης τὴν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας μυστικὴν λατρείαν
τῶν εἰκόνων τὸν γελωτοποιὸν Δέγνεριν, δεῖτις καὶ ἀποκαλύπτει
τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν βασιλέα.

Τὰ περὶ τοῦ γελωτοποιοῦ τούτου εὑρίσκομεν ἐν τοῖς μετὰ Θεοφάνην συγγραφεῦσι (Theophanes continuatus)¹, παρὰ Συμεὼν τῷ λογοθέτῃ², τῷ Γεωργίῳ Κεδρηνῷ³, τῷ Ἰωάννῃ Ζωναρᾶ⁴ καὶ τῷ Μιχαήλ Γλυκᾶ⁵. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τούτων μεγαλειτέραν ὄμοιότητα ἔν τῇ ἔκθέσει τοῦ ἐπειζοδίου τοῦ Δευδέρεως καὶ τῆς Θεοδώρας ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ὁ Ζωγαρᾶς καὶ ὁ Γλυκᾶς, παρ' οὓς καὶ βραχυτέρα ἡ παρὰ τοῖς ἄλλοις εἶναι διήγησις, ἐπέραν δὲ ὅμαδα ἀποτελοῦσιν οἱ τρεῖς πρώτοι, ὃν καὶ πολὺ μακροτέρα εἶναι διήγησις καὶ αἱ ἀπὸ ἀλλήλων διαφοραὶ ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ εἶναι ἐλάχισται. 'Αλλ' οὐχ ἡτού εἶναι φανερὸν, διτὶ ἀπαντεῖς οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἐν τῇ διηγήσει περὶ τοῦ Δευδέρεως ἔχουσι κοινὴν τὴν πηγήν. Διὸ ἀντιπαραθέτω τὰ χωρία αὐτῶν ἐνταῦθα ἀπέναντι ἀλλήλων πρὸς ἀντιπαραβολὴν, εἴ τις γίνεται σαφῆς καὶ νή ἐκασταχοῦ ἀναγκαῖα εἴσοπαμοιεῖται διόρθωσις τῶν κειμένων.

¹ *Exð. Bðrvngs σ. 91, 11 x. i.

³ Ἐκδ. Βάσινης σ. 629, 4 π., 1.

³ Ἐξ. Βόνης Τόι. Β' α. 104, 22 κ. 4.

⁴ "Εκδ. Λουδοβίκου Διαδοχής. Έν Λεψίᾳ, 1870 Τόμ. Γ' σ. 405, 11 χ. 4.
(Βελλ. XV, κτε. XXVI).

³ Ἐκδ. Βόννης σ. 537, 7 κ. 4.

Tanzes.

Zwanzig.

Χεδονησ.

10 μεταξύ οποιωνήν. | Συμέων λόγοςθελεῖ.

Τούτοις ἀδελφάκαι
τριτῇ βασιλίδι Θεοδώρῳ τῷ βασιλίδι Θεοδώρῳ
βασιλέων. Υπῆρχε συμβίβεται. Τοπῆργέ
το τῷ βασιλεῖ παρακε-
κομμάτιον ἀνθράξιον,
τῷ δὲ μηρικῷ Θερίτῃ
διεντονοχός κατ' οὐδίν
(Δένδερις οἶνομα τού-
τῳ), οἰστημέ τε φεγ-
γόμενον καὶ γέλωτας
κτινοῦν καὶ θυμηθίεις
ἴγενεν τοῖς βασιλείοις
ἀνθιστάμενος. Οὔτος
γάρ εἰς πηδήσας ποτὶ^{τούτῳ} τὸν τῆς αὐγού-
στης κοιτανίσκον κατ-
έλαβεν αὐτὴν θειας εἰ-
κόνας ἐμπεισληθμά-
την καὶ τοῖς ἑκατηνί-
κομμάτιον μετὰ σπουδῆς

Τούτοις παραπλήσιοι συμβείνονται τῇ περιστάσει τῆς θεωρίας της ανακτόρους περιεστέρευτης. "Ητοι τοι παρέστασις ἡγένεται φέτος, παρεχοπήν φρι-
κῶν τοῖς βασιλίσκοις τοῖς βα-
σιλίσκοις ἀγθερίον πα-
κεκομμένον καὶ τῷ πα-
ραπρικῷ Θεριτῷ παρ-
οιον, Δένδερις δυο-
τούρφ, οὐτημάτι τε γέ-
νγχόμενον καὶ γέ-
ντα κροῦν καὶ θυ-
δίας ἔγκεν τοῖς βα-
σιλίσκοις ἐνδιατρώμε-
νοι. Τοῦτο γοῦν εἰ-
δῆσσεν ποτε κατά τῆς αὐγένσης προσκυνοῦσα, ἐπίαξ τῆς βασιλίδος ἐξάρ-
ιτωνίσκον θείας εἰ-
νανταίλασσεν αὐ-
τούν περιπτυσσομένην. τὸ δὲ ἀνθρωπάριον ἴ-
κανον τὰ θία θεασά-
ται τοῦτο σύντομό
τον μέτρον. Ποτὲ γοῦν
οὐ βασιλέυς ἐρωτήσει
τοῦ Μάνη πορευθῆναι
ἔλεγον. εὗτα γάρ εἰκῇ,
λειτουργίᾳ διστοιχίαν.
Αλλὰ καταγίνεται
διεβεβαιούτο λέγειν αὐτῷ.
Εἰκόνας οὖν ὁ
βασιλεὺς ὑποτοπέας
τῆς. Εἰκόνας τὰ γνία κατά-
σιν: τὰ γνία κατά-
γιστο. Η δὲ σοφίας τὸν
ἀνδρα πατεσσιστοτό·
Οὐδὲ γὰρ εἰκόνας
εἶδεν ὁ Δένδερις.

Τούτοις ἀδελφάκαι τῷ βασιλίδι Θεοδώρῳ διευθυνθηκεν. Ὑπῆρχε τοῦ βασιλεῖ παρακε- κομμένον ἀνθράκιον, ὅμητρικοῦ Θερίτου διευπογόχος κατ' οὐδὲν (Διένθερις διομάτης τῷ). ἀστημάτῃ μέθηγγόμενος καὶ γέλωτας κτινῶν καὶ θυμητικὰς ἐνεκεν τοῖς βασιλέοις μεταποιήσας ποτὲ νο- ματά τὸν τῆς αὐγούστης εἰκόνας ποτὲ βασιλείας τοῦ εἰκόνας ποτὲ βασιλείας τοῦ	Τούτοις ἀδελφάκαι τῷ βασιλίδι Θεοδώρῳ διευθυνθηκεν. Ὑπῆρχε τοῦ βασιλεῖ παρακε- κομμένον ἀνθράκιον, ὅμητρικοῦ Θερίτου διευπογόχος κατ' οὐδὲν (Διένθερις διομάτης τῷ). ἀστημάτῃ μέθηγγόμενος καὶ γέλωτας κτινῶν καὶ θυμητικὰς ἐνεκεν τοῖς βασιλέοις μεταποιήσας ποτὲ νο- ματά τὸν τῆς αὐγούστης εἰκόνας ποτὲ βασιλείας τοῦ εἰκόνας ποτὲ βασιλείας τοῦ
--	--

τῆς, εἰ πάλιν ἄρα τὰ
καλὰ ννία ἡ μάνα τον περὶ αὐτῆς, εἰ
ἀσπαζέται. Ο δι τοὺς
γένους τὴν δεξιὰν χεῖ-
ρα ἐπιθεῖς καὶ τῇ ἀρι-
στερῇ τῶν ὅπισθιν με-
ρῶν λεβδύμενος, Σίγα,
σίγα περὶ τῶν νι-
νιών, ἀντέφησεν, βα-
σιλεῦ. Ταῦτα μὲν
οὖτε.

Θεόφιλος ἡρώων τοῦ-
πον πάντας τὸν περὶ αὐτῆς, εἰ
πάλιν ἄρα τὰ καλὰ
ννίαν ἡ μάνας ἀσπαζέ-
ται. Ο δὲ τοῖς γε-
λαστὶ τὴν δεξιὰν χεῖ-
ριθεῖς, καὶ τῇ ἀρι-
στερῇ τῶν ὅπισθιν με-
ρῶν λεβδύμενος, Σίγα,
σίγα περὶ τῶν νι-
νιών, ἀντέφησεν, βα-
σιλεῦ. Ταῦτα μὲν

τῶν ννιών, οἱ βα-

σιλεῦ,

ἀντέφησεν

οἱ

παραπάται.

βασιλεῦ. Καὶ ταῦτα
μὲν συγενύρησεν ὃδε.

'Αλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Θεοφίλου, Μιχαὴλ Γ' τοῦ Μεθυστοῦ (842 - 867), εὑρίσκομεν ἐν τῇ αὐλῇ ἑτερον γελωτοποιὸν, Ἰμέριον τὸν ἐπονομαζόμενον Χοῖρον. Διηγοῦνται δὲ τὰ κατ' αἰτίαν μόνον αἱ μετά Θεοφύνην¹, Συμεὼν δὲ λογοθέτης² καὶ κατὰ Σκυλίτζην δὲ Κεδρηνός³. "Ἔχουσι δὲ ἐκ παραβολῆς τὰ χωρία τῶν συγγραφέων τούτων ὅδε·

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

Συμεὼν λογοθέτης.

'Αλλὰ καίτοι τοιοῦτος ὁ βασιλικὸς φωθησαυρὸς εἰς οὐδὲν ἀχώρησε παντελῶς τῇ ἀπονοίᾳ τοῦ Μιχαὴλ καὶ ἀκαίρῳ φιλοτιμίᾳ. Ταῖς γὰρ τῶν ἵππων ἀμιλλαῖς, εἴπερ τις ἑτερος, ἀγαλλόμενος, καὶ αὐτὸς ἔκεινος ἡνιοχεῖν (ῷ τῆς τότε ταπεινωθείσης τῶν Ῥωμαίων βασιλείας) οὐ παρατούμενος, τῶν συμπατζόντων αὐτῷ καὶ συνηνιοχούντων ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος τὰ τέκνα υἱοθετούμενος τὸν βασιλείον ἔχεινου πλοῦτον, πεντήκοντα δὴ καὶ τεσσαράκοντα καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔκά-

Καὶ τοὺς τῶν ἡνιοχῶν παιδας ἀπὸ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος υἱοθετησάμενος ἐκάστῳ ἀδίδου νομίσματα ρ' ἢ τὸ ἐλάχιστον γ'. Καὶ τινι ποτὲ πατρικῷ ('Ιμέριος οὗτος ἐκάλειτο ὁ Χοῖρος, διὰ τὴν τοῦ προεώπου ἀγριότητα οὗτως κατονομαζόμενος) ἀλλώς αἰσχρολογοῦντι· κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ φόφου ἐκ τῆς βεβήλου αὐτοῦ γαστρὸς κατὰ προεώπου τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συνδειπνούντων ἀφιέντι, ὡς καὶ τὸ φατλίον τὸ τούτους φωταγωγοῦν ἐκ τοῦ τηλικούτου φόφου

Κεδρηνός.

'Ο δὲ τῶν βασιλείων πλοῦτος τοσοῦτος φων καὶ τηλικοῦτος εἰς οὐδεμίαν ἰχώρησεν δημοσίν τῇ ἀπονοίᾳ τοῦ Μιχαὴλ. Ταῖς γὰρ τῶν ἵππων ἀμιλλαῖς, εἴπερ τις ἑτερος, ἀγαλλόμενος καὶ ἡνιοχεῖν ἔκεισε αὐτὸς σὺ παρατούμενος, τῶν συμπατζόντων αὐτῷ καὶ συνηνιοχούντων καὶ συναμιλλωμένων ἐκ τοῦ θείου υἱοθετούμενος τὰ τέκνα βαπτίσματος τὸν βασιλικὸν κατεκένου πλοῦτον, ἔκατον, ὄγδοήκοντα καὶ τούλαχιστον πεντήκοντα τῷ καθηκάστῳ παρεχόμενος λίτρας. Καὶ ποτὲ

¹ Ἐκδ. Βόννης σ. 179, 7 κ. ἕ.

² Ἐκδ. Ηόννης σ. 659, 6 κ. ἕ.

³ Ἐκδ. Βόννης σ. 159, 9 κ. ἕ.

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

στῷ τριάκοντα χρυσίου λίτρας ἐπιχορηγῶν. Ποτὲ δέ τινι πατρικίῳ (Ἴμέριος αὐτὸς ἐκαλεῖτο ὁ Χοῖρος, διὰ τὴν τοῦ προσώπου αὕτω κατονομαζόμενος ἀγριότητα) ἄλλως αἰσχρολογοῦντι κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ φόφον ἐκ τῆς βεβήλου αὐτοῦ γαστρὸς κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συνδειπνούντων ἀφίεντι, ὡς καὶ τὸ φατλίον τὸ τούτους φωταγωγοῦν ἐκ τοῦ τηλικούτου ψόφου κατασβέσαι, τῷ παραδόξῳ τοῦ τοιούτου θαύματος χρυσίου λίτρας ἐδώκεν ἐκατόν. Καὶ Χειλᾶς δὲ ἀλλοτε τοῦ εὐναύτῳ ἦνιοχοῦντος τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ ἀναδεξάμενος ὄμοιως χρυσίου λίτρας δέδωκεν ἐκατόν.

Συμεὼν λογοθέτης.

ἀποσβέσαι τῷ παραδόξῳ θαύματι χρυσίου νομίσματα δέδωκεν ρ'.

Κεδρηνός.

τινὶ ἀνδρὶ ὃν πατρίκιον ἔτιμήσατο (Ἴμέριος αὗτος ἐκαλεῖτο, διὰ τὴν τοῦ προσώπου αὐτοῦ αὕτω καλούμενος κατὰ ἀντίφρασιν ἀγριότητα), κολακείᾳ μὲν ὑπερβάλλοντι τὸν ἐπὶ Τιθερίου Ἴμεριον, βωμολογοῦντι δὲ κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ αἰσχρολογοῦντι κατάναιδῶς ἀποπέρδοντι, ἀκούοντος δὲ τοῦ βασιλίως καὶ τῶν συνδειπνῶν, ὡς καὶ κηρὸν ἀποσβεννύει τῷ φόφῳ, χρυσίου δέδωκε λίτρας ρ'. Καὶ Χειλᾶς δὲ τοῦ συνηνιοχοῦντος αὐτῷ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀναδεξάμενος ἐδωρήσατο χρυσίου λίτρας ρ'.

Τὸν Ἴμεριον τοῦτον οἱ μὲν μετὰ Θεοφάνην συγγράφεις καὶ Συμεὼν δὲ λογοθέτης καλόῦσι καὶ Χοῖρον, ἐξηγοῦντες τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ προσώπου ἀγριότητος. Οὐ δέ Κεδρηνός, παραλείπων τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Χοίρου, ἐξηγεῖ τὸ ὄνομα Ἴμέ-

ριος ὡς φερόμενον ὑπ' αὐτοῦ κατά ἀκύρωσιν ἐκ τῆς τοῦ προςώπου ἀγριότητος. Διὸ ἔπειτε μᾶλλον πάρ' αὐτῷ γὰρ γράψωμεν Ἱμέριος, διπέρ καὶ προετάθη ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου ἐν ταῖς χριτικαῖς σημειώσεσι τῇς ἐν τῇ Βυζαντίῳ ἐκδόσεως τοῦ Κεδρηνοῦ.

Δύναται δὲ γὰρ θεωρηθῆναι μαφίσιολόν πως, ἂν ὁ Ἱμέριος ᾧτο εἴη ἐπαγγέλματος γελωτοποιὸς τῆς αὐλῆς Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸ ὑπὸ τῶν πηγῶν μαρτυρούμενον, διτι ἦτο πατρίκιος. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ποδεχθῶμεν, διτι καὶ γελωτοποιὸς ὃν εἶχεν ἀναδειγθῆ πατρίκιος ὑπὸ τοῦ αὐτοχράτορος Μιχαὴλ, οὗ τὴν ἐλαφρὰν συνείδησιν δεικνύουσι καθ' δῆλου τὰ μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν πηγῶν, ἀτινα παρεθέσαμεν ἀγωτέρω.

Ἄλλ' ἀναμφιβόλως ἐκ συστήματος γελωτοποιὸς τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Μιχαὴλ δύναται νὰ δημιασθῇ ἄλλος τις, ὁ Γρύλλος (Γρύλος). Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ ὄναμα, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦτο καὶ μόνον εὑρίσκομεν αὐτὸν μνημονεύομενον παρὰ τοῖς μετὰ Θεοφάνην καὶ παρὰ τῷ Κεδρηγῷ. Ἄλλη τρίτη ἡμῶν πηγὴ, Συμεὼν ὁ λογοθέτης, λέγει περὶ τούτου Θεόφιλον ἐκεῖνον τὸν καὶ Γρύλλον, εἴς ὃν καταδεικνύεται σαφῶς, διτι τὸ Γρύλος ἦτο παρωνύμιον. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὅψιν, διτι Γρύλος σημαίνει τὸ χοιρίδιον, θὰ ἥδυνάμεθα καὶ νὰ λογορισθῶμεν, διτι οὕτω παρωνομάζετο ὁ γελωτοποιὸς, καθ' ἀ καὶ ὁ Ἱμέριος, ἐκ τῆς ἀγριότητος τοῦ προσώπου.

Τὰς ἀσχημοσύνας τοῦ Γρύλου, ἐμπαίζοντος μετὰ τοῦ αὐτοχράτορος Μιχαὴλ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα, διὰ μακροτέρων ἀφηγούνται οἱ Βυζαντῖνοι χρονογράροι. Καὶ δὴ παρὰ μὲν τοῖς μετὰ Θεοφάνην συγγραφεῦσι διεῖ δι' ἄλλων λέξεων ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸν ἀσεβῆ γελωτοποιὸν τοῦ βασιλέως. Ἐχουσι δὲ τὰ δύο ταῦτα μακρὰ χωρία ώδε ἐν οἷς ὁ λόγος περὶ Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ καὶ τοῦ Γρύλου.

Oι μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 200, 15 κ. Ἑ.

Καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ἡ τῶν
ῶν εἰχει μιθ' ἑαυτοῦ φρατρία¹,
Σάτυροι τίνεις οὐτας καὶ πρὸς πᾶ-
σαν αἰσχρουργίαν ἀκόλαστοι· εἰ-
πεν δὲ τις αὐτοὺς θιασώτας εἶναι
Διονύσου καλῶς. Οὗτοι ἐκεῖνος διὰ
τιμῆς ἄγων τε καὶ αἰδοῦς, τῶν
θείων κατολιγώρων, ιερατικὰς στο-
λὰς χρυσανθέντους τε ἐπετίθει καὶ
ώμοφόρια, καὶ ἄλλως ἡνάγκαζεν
ἀπγημόνως τε καὶ ἀνάγνως τελεῖν
τὰ ἀγνὰ, καὶ πατριάρχην τὸν
ἴξαρχον τούτων ἐκάλει, οὕτω Γρῦ-
λον καλούμενον, τοὺς δὲ λοιποὺς
ἐνδεκα μητροπολίτας τῶν ἑξαιρέ-
των θρόνων τε καὶ λαμπρῶν, οἱς
εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἐκοινώνει, οὐδὲ
βασιλεύειν ἡξίου· ὅθεν ὁ Κωλω-
νίας (γρ. Κολωνείας) οὗτος ἐλέ-
γετό τε καὶ ὄνομάζεται πρόεδρος.
Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔδειν ἔχρην αὐτοὺς
καὶ τελεῖν τὰ μυστήρια, τὰς μὲν
ψῶδας ἑξεπλήρουν διὰ κιθάρας, νῦν
μὲν ἡρέμα πως οὕτω καὶ λιγυρῶς
ἐπηχοῦντες, τὰ μυστικὰ μιμού-
μενοι, νῦν δὲ ἀνέτῳ φορῷ καὶ δια-
πρυσίῳ, τὰς ἐκφωνήσεις δῆθεν τῶν
ιερέων. Καὶ σκιύη δὲ διάχρυσα
καὶ ἐκ μαργάρων συγκείμενα δη-
ξίους τε καὶ σινήπειως ἑκπληροῦν-

Oι μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 244, 3 κ. Ἑ.

"Οτι δὲ τὰ θεῖα κατέπαιζε, καὶ
ἀπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ μιαρῶν
καὶ ἀσελγῶν ἀνδρογύνων καὶ πα-
τριάρχην ἥνα ὠνόμαζε καὶ μητρο-
πολίτας ἐκ τούτων ἀφώρισεν ἔν-
δεκα ως αὐτοῦ συμπληροῦντος τὸν
δώδεκα ἀριθμὸν, τοῦτο δὲ διη-
γήσομαι. Τὸν γάρ ἴναγῆ καὶ μια-
ρώτατον ἔκεινον Γρῦλλον τὸ τοῦ
πατριάρχου ἐπιφημίσας ὅνομα,
καὶ ἀρχιερατικῇ τοῦτον χρυσο-
στίκτῳ καὶ ὑπερλάμπρῳ κοσμή-
σας στολῇ καὶ ώμοφόριον περι-
θείς, καὶ ἐν τάξει μητροπολιτῶν
ἔτερους ἥνα πρὸς τοῖς δέκα, ως
εἰρηται, ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ὁμο-
γνωμόνων αὐτῷ συνεδρίου σκευά-
σας, καὶ δωδέκατον ἔκυτὸν Κο-
λωνείας ὄνομάσας ἀρχιεπίσκοπον,
καὶ κιθάραν ἔκαστον ἵσσωθεν τῆς
Ιερατικῆς στολῆς ἐπιφέρεσθαι δοὺς,
καὶ ταύτας κάτωθεν ὑπηχεῖν προς-
τάξας, οὕτω σὺν αὐτοῖς τὴν ιερὰν
δῆθεν παιζόντων καὶ κατορχούμενος
ἐπετέλει μυσταγωγίαν καὶ λει-
τουργίαν μετὰ τῶν παμμιάρων ὁ
μιαρώτατος, μετὰ τῶν βαβύλων
ὁ ἴναγῆς. Καὶ ὅτε μὲν μυστηριώ-
δης δῆθεν εὐχὴ ἐλέγετο, ἡρέμη
τὰς κιθάρας ἔδει ὑποφωνεῖν. ὅτε

¹ Γραπτέον φατρία. Ἰδει κατωτέρω τὰ χωρία Συμεών τοῦ λογοθέτου καὶ τοῦ Κεδρῆνος.

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 200, 15 κ. Ι.

τες τοῖς οἰς ἰθούλοντα μεταλαμβάνειν ἐδίδοσαν, τῶν ἀχράντων οὕτω καταπαιζόντας μιστηρίων. Οὗτος οὖν ὁ Γρῦλος καὶ ὅντες ἐπωχεῖτο τὰς δημοσίας προόδους τελῶν, καὶ τὸν τοιοῦτον θίασον συναπόμαχον ἔχων ἥγαλλετο. Καὶ ποτε συνέβη συντυχεῖν Ἱγνατίῳ τῷ μακαρίῃ πατριάρχῃ κατὰ πρόοδον τῇ ἐκκλησιαστικῇ λιτῆ μετὰ τοῦ Ιερατικοῦ κλήρου ἐφεπομένῳ. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ὁ Γρῦλος, ἀσμενος τοῦ πράγματος ἐλόμενος ἐξῆρχε τε τῶν κρουμάτων, καὶ τὸν φελόνην ἀναστείλας μετὰ τῶν αὐτοῦ συμμυστῶν εὐτονωτέρας τε ἔκρους τὰς κιθάρας καὶ τοὺς εὐαγγεῖς ἔκείνους λοιδορίας καὶ αἰσχίστοις ἔβαλε βήμασι. Καὶ Θεοδώρων δὲ τὴν ἑαυτοῦ (τοῦ Μιχαὴλ) μητέρα ἔτι ζῶσαν καὶ τοῖς ἀνακτόροις δικιτωμένην μετεκαλέσατό ποτε εὐλογηθησομένην παρ' αὐτοῦ (τοῦ Γρύλου), πλασμενος τοῦτον εἶναι τὸν μακαρίην Ἱγνατίον. Ὡς οὖν ἐξῆι μετ' εὐλαβείας καὶ αἴδοις ἡ Ιερωτάτη γυνὴ, ἔρριψεν εἰς τοῦδε φος ἑαυτὴν ἐξαιτουμένη σύχην· καὶ γάρ εἰλάθαντες τέως, τὴν γενειάδα κρύπτων κατὰ τὸ πρόχειρον· ψόφον αὐθερὸν ἐπαφεῖς δυσωδίας πλήρη καὶ

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 244, 3 κ. Ι.

δὲ ιερέως ἐκφώνησιν ἢ λαοῦ ἀμοιβαίαν ἀπόκρισιν ὁ χρόνος ὑπέβαλλεν, ἐπὶ μέγα τὰς κιθάρας τῷ πλήκτρῳ κρουομένας ἐδει ἦχεν καὶ ἐξάκουετον αὐτῶν τὴν μελωδίαν καθίστασθαι. Εἴτα τοῖς σκεύεσι τοῖς ιεροῖς, ἀτινα λίθοις τιμίοις καὶ μαργάρων κατεκοσμεῖτο φαιδρότησιν, ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοις, ἀ καὶ λελειτουργηκότα πολλάκις τῇ θείᾳ μυστογαγίᾳ ἐτύγχανεν, ἐν τούτοις τοίνυν σίγηπι καὶ δῆσις ἐμβαλόντες οὕτω μετεδίδοσαν τοῖς ὄμοίοις μετὰ πολλοῦ τοῦ μεταξὺ γέλωτος καὶ ρημάτων αἰσχρῶν καὶ συγκράτων ἀποτροπαίων καὶ βδελυρῶν. Εἰσεν.

Τοῦ δὲ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱγνατίου ποτὲ, μετὰ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς δορυφορίας καὶ τάξεως, λιτανείαις πρόοδον πρὸ τῆς πόλεως ποιουμένου καὶ πρός τινα πορευομένου θεον ναὸν μετὰ τῆς εἰωθυίας ιερᾶς μελωδίας καὶ καταστάσιως, συνέβη καὶ τὸν δυσσειβῆ καὶ βέβηλον τοῦ βασιλίως φατριάρχην Γρῦλλον, Ιερατικὴν στολὴν ἀπεχόμενον καὶ ὅντες ἐποχούμενον, μετὰ τῶν δυσσειβέστέρων αὐτοῦ μητροπολιτῶν καὶ πάσης αὐτοῦ

Oι μετὰ Θεοφάνην.

Exs. Bóvys σ. 200, 15 κ. Ι.

ρήματα ἀπρεπῆ τοὺς ἔκεινης καὶ
τῶν εὐσεβεστέρων εἰς ἑαυτοὺς ἔξ-
ικαλεῖτο ἀράς, οὐ καὶ τὸ μᾶκλον
ἀποφοιτάσσει τῆς τοῦ θεοῦ προ-
νοίας τε καὶ χειρὸς ἔξω γενέσθαι
διεσάφει τῷ Μιγαήλ.

Οι μετὰ Θεοφάνην.

¹ Ex. Bonnici σ. 244, 3 x. i.

τῆς σκηνῆς τε καὶ Σατυρικῆς χορείας καὶ τάξεως, ἀκόλουθα τῶν οἰκείων πράξεων θυμελικῶς ἐπιτραγῳδοῦντας καὶ φέροντας ἐκ έναντίας χωρεῖν. Ὡς δὲ πλησίον ἔγενοντο, τοῖς ὄμοις τοὺς φελόνας μετεωρίσαντες καὶ τὰς κιθάρας εὔτονώτερον κρούσαντες καὶ φόρματα καὶ φόρματα πορνικὰ κατὰ τὸν φθόγγον τοῦ μέλους τοῦ Ἱεροῦ ἀντεπέφεροντες καὶ Πανικῶς τε καὶ Σατυρικῶς σκιρτῶντες καὶ κυματιζόντες καὶ ὡς ἀντιτέχνους τοὺς λεπεῖς καὶ τὸν ἀρχιερέα μυκτηρίσαντες, τὴν διαβολικὴν χορείαν καὶ πορείαν διήγυνον. Πυθόμενος δὲ ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς καὶ μαθών οἵτινές εἰσι καὶ παρὰ τίνος καὶ ἐπὶ ποίᾳ προφάσει συμβοτησαν, πολλὰ καταστενάξας καὶ ἀποκλαυσάμενος τὸν κορυφαῖον τούτων καὶ αἴτιον καὶ μετὰ δακρύων τοῦ θεοῦ διηγήσαις τὴν τοιαύτην βλασφημίαν καὶ ὅθριν καὶ διασκεδάσαι παρὰ τὸν "Ἄδην τοὺς δυςσεβεῖς, ἵνα μὴ βεβηλώνται τὰ ἅγια καὶ τὰ μυστικὰ καὶ αεπτὰ διασύρωνται, τῆς προκειμένης ὑμνῳδίας ἐχόμενος τὴν πορείαν διήγυνεν.

**Αλλοτέ πότε ἐπὶ φαυλισμῷ
δῆθιν τοῦ μειδίμου τούτου Ἰγνα-**

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 200, 15 κ. ἑ.

Οἱ μετὰ Θεοφάνην.

Ἐκδ. Βόνης σ. 244, 3 κ. ἑ.

τίου τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς οἰκείας μητρὸς ἐμπατιγμῷ ὁ ἀνόητος καὶ παραπλὴξ βασιλεὺς τοιοῦτον τι ἐδραματούργησεν. Ἐν τῷ ὑπερλάμπρῳ χρυσοτρικλίνῳ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου προκαθεσθεὶς καὶ τὸν αἰσχρότατον Γρῦλλον μετὰ τῶν ἀρχιερατικῶν ἐνδυμάτων ὡς εἰς ὄνομα τοῦ ἀληθῶς πατριάρχου πλησιαίτατα ἱαυτοῦ παρακαθησάμενος καὶ τὴν ἀρχιερεῖ θεοῦ πρέπουσάν ἀπονέμων τιμὴν καὶ μετὰ τοῦ τῆς κεφαλῆς καλύμματος ἐπικρύψασθαι τὴν ἔξαγιστον γενειάδα πεποιηκώς, τὴν ίδιαν μητέρα διά τινος τῶν θαλαμηπόλων σύνουχων δηλοῖ ὡς ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἰγνάτιος ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ συγκαθίζεται, καὶ εἰ βούλει λαβεῖν τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, ἐλθὲ, καὶ μετ' ἐμοῦ τυγχάνεις αὐτῆς. Ἐκείνη δὲ οὐα φιλευσιεῖται γυνὴ καὶ φιλόθεος, πόθον πολὺν καὶ πίστιν ζέουσαν πρὸς τὸν ἀγιώτατον κεκτημένη Ἰγνάτιον, σπουδαίως ἐκδραμοῦσα ὡς ἥκουσε καὶ μηδὲ ἀτενίσαι δι' αἰδῶ δυναμένη, ἔξω δὲ πάσης κακίας ὑπονοίας τυγχάνουσα καὶ μηδὲν τι φαῦλον ὑποτοπήσασα, προσέπεσε τοῖς ποσὶν, ὡς ἕδοκει, τοῦ ἀγίου ἐκείνου ἀρχιερέως, καὶ ὑπὲρ αὐ-

Oι μετὰ Θεοφάνην.

'Εκδ. Βάννης σ. 200. 15 κ. ί.

Oι μετὰ Θεοφάνην.

'Εκδ. Βάννης σ. 244, 3 κ. ί.

τῆς ἐδίετο εὐχεσθαι. Ὁ δὲ παμπάρος ἔκεινος τῆς καθέδρας ὅλιγον ὑπεγερθεὶς καὶ ἐπ' αὐτῆς τούναντίον ἀποστραφεὶς, ὄνωδη ψόφον ἀπὸ τῶν μυστηρῶν ἐγκάτων ἀφεὶς, πρὸς αὐτὴν ἀπεφθέγξατο, διτι, ἵνα μὴ λέγῃς, κυρὶ, ὡς οὐδὲ κἄν τούτῳ σε ἀξιωσάμιθα Τοῦ δὲ βασιλέως ἀνακαγγάσαντος καὶ αὐτοῦ τοῦ παμβεβήλου παμμέγεθες ἐκγελάσαντος, καὶ πολλὰ καταφλυαρησάντων ἢ μᾶλλον τῷ παραφόρῳ τῆς γνώμης ἀλογώτατα ἴξοιστρησάντων, ἐπιγνοῦσα τὸ πλάσμα καὶ τὴν ἀπάτην ἢ βασιλίς, καὶ πολλὰ τῶν παρόντων καταστενάξασα, καὶ πλείστας ἀράς τῷ υἱῷ ἐπιρρίψασα, τέλος ἐξεῖπε πρὸς αὐτὸν, διτι ἰδοὺ, κακὸν τέχνον, ὁ θεὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀφείλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ ἰδόθη σοι ἀδόκιμος νοῦς ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. Καὶ ταῦτα είποισα καὶ μετ' ὁδυρμοῦ θρήνων τὰς οἰκείας τρίχας ἐκτίλλουσα ἀνεγώρησεν. Τοιαῦτα τοῦ γενναίου βασιλέως τὰ νεανιεύματα, καὶ τοιαύτη αὐτοῦ ἡ περὶ τὰ θεῖα καὶ τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας ὀσιότης τε καὶ εὐλάβεια.

Οὐ πάνυ δὲ διάφοροι τῶν δύο τούτων διατυπώσεων ἐν τῇ

ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παρθυρογενῆτού γενομένη ιστορικῇ συνεχείᾳ τοῦ Θεοφάνους εἶναι αἱ τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεύσασαι διηγήσεις Συμεὼν τοῦ λογοθέτου¹ καὶ τοῦ Κεδρηνοῦ². Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Συμεὼν φαίνεται ἔχων καὶ ἄλλην τινὰ πηγὴν ἐκλιποῦσαν νῦν, εἰς ᾧς παρέλαβε τόδε τὰ μὴ ἀπαντώμενα ἐν τοῖς μετὰ Θεοφάνην, τοῦτο μὲν ὅτι ἡ ὄνος τοῦ Γρύλου ἡτο λευκὴ, τοῦτο δὲ ὅτι τὸ ἀληθὲς τούτου ὄνομα ἡτο Θεόφιλος. Νέα δὲ εἶνε καὶ τὰ περὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ Θεοφίλου³. Γρύλου περὶ τὸ οἰνοποτεῖν, διότι εἰς τοῦτον βεβαίως καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Φώτιον ἀναφέρονται τὰ περὶ τούτου λεγόμενα πάρα τῷ Συμεών. Παραθέτω δ' ἐνταῦθα τὰ χωρία τούτων τῶν συγγραφέων ἀπέναντι ἀλλήλων, ὅπως παραβληθῶσι πρός τε ἄλληλα καὶ πρὸς τάνωτέρω.

Συμεὼν λογοθέτης.

Κεδρηνός.

Καὶ τὸ δὴ χαλεπότερον, ἡ τῶν ὀνών εἰχε μεθ' ἑαυτοῦ φατρία, Σατύριοι⁴ τινες οὗτοι καὶ πρὸς πᾶσαν αἰσχρουργίαν ἀκόλαστοι, οὓς ἱκεῖνος διὰ τιμῆς ἄγων καὶ αἰδοῦς τῶν θειῶν κατωλιγώρει· Ιερατικὰς στολὰς χρυσούφραντους ἐπετίθει καὶ ώμοφόρια, καὶ ἡνάγκαζεν ἀσχημόνως τε καὶ ἀνάγνως τελεῖν τὰ ἄγνα. Καὶ πατριάρχην τὸν ἔξαρχον τούτων ἐκάλει, Γρύλλον καλούμενον, τοὺς δὲ λοιποὺς ια' μητροπολίτας τῶν ἔξαιρέτων θρόνων τε καὶ λαμπρῶν. Οἱς εἰ μὴ καὶ

Καὶ τὸ δὴ χείριστον, ἡ τῶν παρεπομένων αὐτῷ κιναιδῶν φατρία καὶ πρὸς πᾶσαν αἰσχρουργίαν ἐπιτηδείων, οὓς ἐκεῖνος διὰ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἄγων, τὰ θεῖα διαπαιζων τε καὶ ἐξορχούμενος, Ιερατικὰς στολὰς χρυσοφυεῖς ἐνδίδυσκε καὶ ἐπωμίδας, καὶ ἀσχημόνως ἡνάγκαζε καὶ ἀνάγνως τελεῖν τὰ θεῖα τε καὶ πανάγια, τὸν ἔξαρχον τούτων. Γρύλλος αὐτῷ ὄνομα, πατριάρχην ἀποκαλῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς διώδεια μητροπολίτας. Ἐτίθει δὲ κατὰ ἑαυτὸν

¹ Ἐκδ. Βόνης σ. 661, 13 κ. ἔ.

² Ἐκδ. Βόνης Τόμ. Β' σ. 176, 20 κ. ἔ.

³ Γραπτέον Σάτυροι. Ἰδε ἀνωτέρω σ. 382 τὴν πρώτην τοιούτην τῶν διατελεῖσθαι τῶν μετά Θεοφάνην συγγραφέων.

Συμεὼν λογοθέτης.

αύτός ἔκοινώνει, οὐδὲ βασιλεύειν
ἡξίου· καὶ γάρ πρωτόθρονος ὁ
Κολωνείας οὖν (γρ. ιν) θωνέκα-
τος δὲ αὐτός ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ.
Καὶ τὰς ὠδὰς ἑκατόντορουν διά κι-
θαρῶν· καὶ τὰ μὲν μυστικὰ μι-
μούμενοι λιγυρῶς ἐπέκχουν, τὰς
δὲ ἐκφωνησαὶς ἀνέτῳ φορῷ καὶ
διαπρυσίᾳ. Σκεύη δὲ διάχρυσα
καὶ μαργαριτῶν συγκριμένα¹ εἰ-
χον, ὅπους τε καὶ σινάπεως πλη-
ροῦντες οἱ ἕβούλοντο μεταλαμ-
βάνειν ἰδίδοσσαν, τῶν ἀχράντων
οὗτῳ καταπαλίζοντες μυστηρίων.
Οὗτος οὖν ὁ Γρύλλος καὶ ὅνῳ
ἐπωξεῖτο λευκῆ, τὰς δημοσίους
προόδους τελῶν, καὶ τὸν τοιοῦτον
θίασον συνεπόμενον ἔχων ἡγάλλε-
το. Καὶ ποτε συνέβη μετὰ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς λιτῆς ἐρχομένωφ
τῷ μακαρίῃ 'Ιγνατίῳ συντυχεῖν'
καὶ τὸν φελόνην ἀναστείλας μετὰ
τῶν αὐτοῦ συμμυστῶν εὔτονώτε-
ρον τῶν χρουσμάτων ἥρχε, καὶ
τὸν κλῆρον μυρίοις καὶ αἰσχυστοῖς
περιέβαλλε φήμεσιν. Ὅποδὲ τοῦ
ὅσιου ἐπιτιμηθεὶς αὐτὸς μὲν οὐδὲν
τούτων ἐφύλαξεν, πλὴν τέως τῆς
όδοις ἑξέκλινε. Τούτοις ἱαυτὸν γέ-
λωτα ἀσεμνον καὶ ἀνακαγγασμὸν
ὁ ἀφρονίστατος προετίθει, οἵς ὑ-

ένα τῶν Θυηπόλων, καὶ τῆς Κολωνείας ὀνομάζετο πρόεδρος.¹ Επειδὲ δὲ ἔδειν αὐτοὺς ἐχρῆν καὶ τελεῖν τὰ μυστήρια, διὰ κιθάρας τὰς ψῆφας ἑξεπλήρουν, νῦν μὲν ἡρέμα πως καὶ λιγυρῶς ἐπηγούντες, νῦν δὲ διαπρυσίως. Ὅςπερ ἐν ταῖς Ιεραῖς λειτουργίαις οἱ Ιερεῖς τὰς ἐκφωνήσεις ποιοῦσι τῶν ιερῶν. Εἰγόν δὲ καὶ σκεύη διάγρυσσα καὶ διάλιθα, ταῦτα δὲ πληροῦντες δξους τε καὶ σινήπειος τοῖς μεταλαμβάνοντι μετεδίδοσαν, τῶν ἀχραντών οὕτω καταπαιζόντες μυστηρίων. Τοῦτον τὸν μιαρὸν θίασον συνέβη ποτὲ τῷ μακαρίτῃ συναντῆσαι κατὰ τὴν ὅδον πατριάρχη, μετὰ τοῦ Ιερατικοῦ κλήρου καὶ τῆς λιτῆς διερχομένῳ. "Οὐ οἶδὼν ὁ Γρῦλλος ἴταμῶς ἄγαν καὶ ἀνερυθριάστως μηδὲν ὑποστειλάμενος (γρ. ἀνερυθριάστως, μηδὲν ὑποστειλάμενος), φελόνην ἀναστείλας μετὰ τῶν αὐτοῦ συμμυστῶν εὔτονωτέροις ἐχρῆτο τοῖς κρούμασι, καὶ τοὺς εὐαγεῖς ἔκεινους λοιδορίαις καὶ ἀναιδέσιν. ἔξαλλε ρήμασιν.

·Ο τοιοῦτος αἰσχιστὸς βασιλεὺς
·καὶ Θεοδώραν τὴν ἑρμοῦ μητέρα
·ἔτι τοῖς ἀνακτόροις οὔσαν μετε-

¹ Ο Combesis προέτανε να γραψθή σύγκριμα, ἀλλὰ γραπτέσσον μάλλον κάκι μαργαριτών συγκείμενα.

Συμεὼν λογοθέτης.

Κεδρηνός.

θρίζετο μὲν ἡ ἀγία προσφορὰ, ὑδρίζετο δὲ τὰ ἄγια λόγια, τοῖς ἀρρήτοις αὐτῶν καὶ ἀκαθάρτοις ἐπιτηδευματίνι ἐπιλεγόμενα καὶ ἐπιφωνούμενα.

Μετ' οὖν πολὺ δὲ τοῦ ἀγιωτάτου Ἰγνατίου τοῦ Θρόνου τῆς πατριαρχίας καταβιβασθέντος, ἐπιπροσθεν τῆς βασιλικῆς τραπέζης κατενώπιον τελούμένων Φωτίου καὶ δι' αἰσχίστης μιμήσεως τῶν θείων παιζομένων ὑπὸ τῶν καταρρονητῶν καὶ καταπτύσιων ἀνδρῶν, τοσοῦτον ἔχεινος ἀπέσχεν τοῦ ἐπιτιμησαι καὶ διελέγξαι καὶ τὸ ἀτοπώτατον καταργῆσαι τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὅτι καὶ ἐπεκύρου μᾶλλον ὁ ἀθέμιτος τὸ ἀθέμιτον, ἐπευξάμενος τὸν θεομισῆ Θεόφιλον ἔκεινον τὸν καὶ Γρύλλον, διὸ ὁ ἀπαιδευτότατος ἀναξ ἕδιον πατριάρχην ὀνόμαζεν, παιζειν εὔστοχος (γρ. εὔστοχον) καὶ ἐν λεφατικοῖς ἀμφίοις καὶ λογίοις καὶ κρότους ἀποπέμπειν μεγίστους ἡμιόνων τρόπῳ, καὶ πιστὸν ἔξι αὐτοῦ πάντας, τοῦτό γε μόνον ἀξιός (γρ. ἀξιόν) αὐτοῖς ἐπιφωνεῖν, καὶ σαρκίνων μεταλαμβάνειν μετὰ νάπυος καὶ ὅζους· καὶ τῷ ὀμοφορίῳ αὐτοῦ ὁ ἀνιέρος τῷ ἀνιέρῳ τὴν ἀνιεραρχίαν ἀνιέρως ἐπεσφραγίζετο, ἐν γέλωτι <ὅ> μετὰ ἀφρόνων ὁ ἀφρων τὴν φωνὴν αὐτοῦ

καλέσατο ποτε, εὐλογηθησομένην ταχα παρὰ τοῦ πατριάρχου, πλασμένος τοῦτον εἶναι τὸν μακαρίτην Ἰγνάτιον. 'Ως οὖν ἤξει μάτ' εὐλαβείας καὶ σεμνοτάτη γυνὴ καὶ ἔρριψεν ἔσωτὴν εἰς τὸ ἔδαφος ἵξατουμένη εύχην, μηδὲν ὅλως ὑποτοπήσασα, τοῦ μιαροῦ Γρύλλου τὴν γενειάδα τέως κρύπτοντος, ἀναστὰς ὁ Γρύλλος ἀπέπερδε καὶ ῥήματά τινα ἀπείπε τοῦ οἰκείου στόματος ἀξια. 'ΙΙ δὲ ἐπὶ τῷ γεγονότι δεινοπαθήσασα ἀραιότερα τὸν υἱόν, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἐκπεσεῖν ἀπεφοίβασε προφητικῶς τοῦτον οὐκ εἰς μακράν. 'Αλλ' οὐκ ἡν τὸν ἀπαξ παρατραπέντα τῆς εὐθείας ὁδοῦ βελτιωθῆναι.

Συμεὼν λογοθέτης.

Κεδρηνός.

ἀνυψῶν, ἐπιγελῶν τοῦ φαιδρίου Ἰγνατίου ὡς μὴ ὄντος τοῖς πράγμασι συγκαταβαττικοῦ καὶ οἴον, ὡς αὐτὸς ἐνόμιζε, παντὶ ἀνέῳδεύτηστως φερομένου. Ἀλλὰ καὶ ἀμιλλακμάτῃ τοῦ αὐλίου βασιλέως Μιχαὴλ ὑπέρ τοῦ τίς @ν πλέον πιὴ ἐντησάμενος δέξα καθιώσιν αὐτὸν ὑπερέθικλ(λ)εν τοῦ Μιχαὴλ γάρ ἐν τοῖς ν' πεπληρωμένου, οὗτος ὁ Φώτιος (γρ. Θεόφιλος) τοὺς ξέκπεπωκώς ἐνεκκυρώσας ὡς μὴ μεμεθυκώς.

Καὶ ποτε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ὁ Μιχαὴλ ἐν τοῖς ἀνακτόροις διαιτουμένην (γρ. διαιτωμένην), τοῦ Γρύλλου δὲ σὺν αὐτῷ τὰ ἀθεσμα πράττοντος, πλασάμενος τοῦτον εἶναι τὸν μακαρίτην Ἰγνατίον μετακαλεῖται εὐλογηθησομένην παρ' αὐτοῦ. 'Ως οὖν ἔκείνη ἔζηει μετ' εὐλαβείας καὶ αἰδοῦς, βίστει ἑαυτὴν εἰς τοῦδε φος ἔξαιτουμένη εὐχῆν· καὶ γάρ ἐλένθανεν τέως τὴν γενειάδα κρύπτων. Καὶ ἐκ προχειρού ψόφον ἀναθορὼν ἐπαφεῖς καὶ λόγους ἀπρεπεῖς προστεθεικώς καὶ τὸ Ἡμεῖς ὅπερ ἔχομεν κυρδ., παρέχομέν σοι, τὰ πάντα δυσωδίας ἐπλήρου. Ἡδὲ τὸ μέλλον ἀποφοιτήσασα, τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας καὶ χειρὸς ἔξω γενέσθαι ὄδοι¹.

¹ Τὸ τέλος τοῦ χωρίου εἶνε προφανῶς ἐφιαρμένον καὶ ἐλλεκτὲς, ὡς δεικνύει τὸ *lv. σ.* 389 τέλος τοῦ χωρίου τοῦ Κεδρηνοῦ, εἰς οὗ θὰ ἡδύνατο νὰ συμπληρωθῇ.

Μετὰ δὲ τὸν Ἰμέριον καὶ τὸν Γροθὸν παρουσιάζεται πολὺ ἀργότερον ἄλλος γελωτοποιὸς, ὁ Ζιντζίφιτζης.¹ Εἶη δὲ οὗτος ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Καουνηνοῦ (1183-1185). «Ἡν δὲ ἡ Ζιντζίφιτζης, λέγει Νικῆτας ὁ Χωνιάτης², ἀνδράριον εἰδεχθέστατον, ταῖς τῶν σταδίοδούμων ἵππων ἀμφιπεριστρεφόμενον ἄντυξι, καὶ τὸ πλείω μὲν τῶν μελῶν ἀνάρμοστον καὶ βραχὺ τὸ δέμας καὶ εὐσταρκόν, εὐτράπελον δὲ ἄλλως καὶ δεινὸν εἰς ταμιεῖα πλήξαι φυγῆς ἀπαλυνομένοις βωμολογίᾳ σκώμμασι καὶ ποιητικοῖς γέλωτος λόγοις διαχέουσι σκηνικώτερον». Ταῦτα δ' ἐπαναλαμβάνει διὰ βραχυτέρων καὶ ἡ Σύνοψις χρονικὴ, λέγουσα «Ἡν δὲ τότε ὁ Ζιντζίφιτζης ἀνδράριον εἰδεχθέστατον βωμολογίαις σχολάζον καὶ σκώμμασι γελώτων ποιητικοῖς»³.

Τέλος δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου (1185-1195), αὐτοκράτορος παραδεδομένου καὶ ἄλλως εἰς τὴν χλιδὴν καὶ τὴν ἀσωτίαν, συναντῶμεν μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίσκων, εἰς οὓς εἶχεν ἀναπετάσει τὰς θύρας τῶν βασιλείων, καὶ τὸν γελωτοποιὸν Χαλιβούρην. Ἰδοὺ τίνα λέγει περὶ αὐτοῦ, λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ βίου τοῦ αὐτοκράτορος, Νικῆτας ὁ Χωνιάτης⁴: «Χαίρων δὲ ταῖς εὐτραπελίαις καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀπαλῆς Μούσης φόρμασιν ἀλισκόμενος, ἐγερσιγέλωσί τε ἀνθρωπίσκοις συμπαραθύρων, οὐκ ἐπεζύγου Κέρκωφί τε καὶ μίμοις καὶ παρασίτοις καὶ ἀοιδοῖς τὰ βασιλεῖα. Τοῖς δὲ τοιούτοις ὁ πάροινος κόσμος συνέζευκται πάντως καὶ ἡ κατὰ τὰς κοίτας ἀσέλγεια συνεφάπτεται, καὶ δσα χρηστῆς καὶ ὑγιοῦς βασιλείας συνδιαφθείρει κατάστασιν. Ἄταρ εἰρηκέ ποτε ἐπὶ δείπνου Ἐνέγκατέ μοι ἄλας, παρεστώς δὲ τῶν τότε μίμων ὁ χαριέστατος, φὸ τὸ ἐπώνυμον Χαλιβούρης, περιβλεψάμενος τὸν τῶν γυναικῶν χορὸν ἔχ τινων προςπόλων καὶ συγγενῶν τοῦ βασιλέως κεχροτημένον, Γενσόμενθα εἶπε πρώτης ταύτης, ὃ βασιλεῦ εἰδὲ οὕτως

¹ Ἐκδ. Βόνης σ. 410, 7 κ. Ι.

² Σάθα Μεσαιωνική βιβλιοθήκη Τόμος Ζ' σ. 248, 12 κ. Ι.

³ Ἐκδ. Βόνης σ. 579, 14 κ. Ι.

ἄλλας εἰςενεχθῆναι κέλευσουν. Καὶ πρὸς τὸ φῆμα τοῦτο πᾶσαι τε καὶ πάντες ἔξεκάγγασαν. Τῷ δὲ πρέπεται ὁ χρώς, καὶ μόλις τὸν θυμὸν ἐν πείσει κολάσας ἐμβριμήματι τὴν τοῦ γελωτοποιοῦ ἐλευθεροστοιμίαν ἀνέστειλε».

Οὗτοι καὶ μόνοι εἶναι οἱ κατ ὄνομα γνωστοὶ ἐν Βύζαντιῳ γελωτοποιοῖ, ὁ Δένδερις, ὁ Ἰμέριος ἡ Χοῖρος, ὁ Θεόφιλος ἡ Γρύλος, ὁ Ζιντζιφίτζης καὶ ὁ Χαλιβούρης. Οὐδὲ δυνάμεθα βεβαίως νὰ προζητέσθωμεν εἰς τούτους τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου ἀκμάσαντα Βασιλάκιον, καίτοι περὶ αὐτοῦ γράφει Νικήτας ὁ Χωνιάτης τάδε: «Ἐδόκει σῦν ὁ ἀνὴρ οὗτος τοῖς μὲν πολλοῖς, ὡς ἔχω εἰπὼν, προρητικός καὶ προσημαίνων τὰ συμβησόμενα, καὶ μάλισθ' ὅπόσταις τῶν γυναικῶν αἱ τῶν πεύσεων ἀσεμνοῖς καὶ αἰσχύμονες τῶν ἐσθημάτων ἐγκομβώσεις ὡς παιδιά τις περιεσπούδαστο γέλωτι σύμμικτος, τοῖς δὲ οὐν βάπτουσι περίεργόν τι καὶ γελωτοποιὸν καὶ ληρώδες γερόντιον ἦγητο»¹.

‘Αποβλέποντες δὲ εἰς τοὺς γρόνους, ἐν οἷς ἐμφανίζονται οἱ γελωτοποιοὶ οὗτοι, εὐρίσκομεν τὸν μὲν ἀργαίότατον αὐτῶν, τὸν Δένδεριν, ἀκμάσαντα μόλις τὸν ἔνατον αἰῶνα καὶ τυχόντα ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Θεοφίλου, Μιχαὴλ τοῦ μεθυστοῦ, ἀμέσων διαδόχων, τοῦ Ἰμερίου καὶ τοῦ Γρύλου. ‘Αλλ’ ἀπὸ τούτων μάχρι τοῦ Ζιντζιφίτζη καὶ τοῦ Χαλιβούρη, οἵτινες διαδέχονται ἀλλήλους ἀμέσως ἐπὶ τῶν συνεχῶν βασιλειῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, παρουσιάζεται μέγα χάσμα τριῶν καὶ πλέον αἰώνων, καθ’ οὓς οὐδὲν ἀπομνημονεύεται ὄνομα γελωτοποιοῦ. Γεννᾶται λοιπὸν τὸ ζήτημα, ἀν ἔχωμεν τὴν διατήρησιν γελωτοποιῶν ὡς θεμὸν ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἡ ἀν τυχαίως μόνον ἔνιοι τῶν αὐτοκρατόρων εἶχον τοιούτους. Εἰς τὸ ἔρωτημα τοῦτο δὲν δυνάμεθα διατυχῶς νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν ὠρισμένην. Μόνον δὲ δι’ ιστορικῶν ἀναλογιῶν δυνάμεθα πως νῷ φωτισθῶμεν. Καὶ δὴ τὰ γνωστὰ παραδείγματα γελωτοποιῶν, ἀν ταῦτα

¹ Νικήτα Χωνιάτου ἑκδ. Βόνης σ. 691, 9 π. έ.

θεωρηθῶσιν ἀρκοῦντα πρὸς μόρφωσιν γενικῆς κρίσεως, δει-
κνύουσιν, ὅτι ἐπιχρατοῦσιν οἱ γελωτοποιοὶ ἐν ἡμέραις αὐλικῆς
ἀκολασίας, ως ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ ἢ τοῦ Ἰσαακίου
Ἀγγέλου, ἢ ἐν ἡμέραις πολυχινῆτοις ἀντιδιαμαχομένων γνω-
μῶν, ως ἐπὶ τῆς εἰκονομαχίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι καὶ
ἄλλαχος τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης πολὺ ἀργὰ εὑρίσκομεν τὸ
πρῶτον γελοιαστᾶς τῶν αὐλῶν, ως ἐν Γαλλίᾳ τὸν δέκατον
αἰῶνα τελευτῶντα ἐν τῷ οἰκῳ Οὐγωνος τοῦ μεγάλου, πατρὸς
τοῦ Οὐγωνος Καπέτου. 'Αλλ' ἂν ἀφ' ἑτέρου λάβωμεν ὥπ' ὄψιν,
ὅτι οἱ γελωτοποιοὶ δὲν ἔλειπον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις χρό-
νοις, εἴναι λιαν πιθανόν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Δενδέρεως ὑπῆρξαν
ἀνδράρια τοιαῦτα καὶ ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ. Καὶ δὲν ἔχει
Ιωάς ἄδικον διηγεῖται, λέγων, ὅτι ἐν τῇ παρὰ τῷ Κωδινῷ
ώς καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Συντίπα διηγήσει περὶ τῶν ἐπὶ²
Ἰουστινιανοῦ ἐπτά Αθηναίων φιλοσόφων οὗτοι παρουσιάζονται
σχεδὸν ως βασιλικοὶ γελωτοποιοί¹.

'Αλλὰ καὶ ἄλλα ἀπορήματα γεννῶνται. Καὶ πρῶτον ἡσαν-
οὶ γελωτοποιοὶ ίδιοί τινες ἄνδρες, ἐπὶ τούτῳ ἐκλελεγμένοι, ἢ
κοινοὶ μῖμοι καὶ ἄλλως χρησιμεύοντες; 'Ο κ. Σάθας ισχυρίζε-
ται, ὅτι «δι Ψελλὸς² καλῶς διακρίνει τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ
Κωνσταντίνου Μονομάχου βαρβάρους γελωτοποιοὺς ἀπὸ τῶν
μίμων καὶ αὐτῶν τῶν γελοιαστῶν τοῦ ἱπποδρόμου» καὶ δι:
δηνομάζων τοὺς γελοιαστᾶς δι Ψελλὸς καὶ φλυάρους διακρίνει
πάντοτε τούτους τῶν μίμων. 'Αλλὰ τὰ δύο χωρία τοῦ Ψελλοῦ,
εἰς ἀγαφέρεται πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ισχυρισμοῦ αὐτοῦ, οὐδε-
μίαν οὐδαμῶς παρέχουσι βεβαίωσιν ἢ καν μνείαν τοιούτου
πράγματος³. Καὶ τάνωτέρω δὲ παρατεθέντα περὶ τῶν γνωστῶν

¹ *Ferd. Gregorovius Athenais* σ. 57 'Ελλ. μεταφράστεις *Σπυρ. Π. Λάμπ-*
πρου Αθηναῖς. 'Ἐν 'Αθηναῖς. 1882 σ. 67.

² 'Ιστορικὸν δοκίμιον περὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντίνων. 'Ἐν Βε-
νετίᾳ. 1878 σ. τέλε.

³ Περαβληθῆσαν αἰσ. 168-9 καὶ 206 τῆς τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ 'Βελτοντατηρίδας
Βυζαντινῆς Ιστορίας ('Εκδ. Σάθα. 'Ἐν Περισσοῖς. 1874), εἰς ἃς παραπέμπει δι Σάθας,

γελωτοποιῶν χωρία, ιδίως δὲ τὸ περὶ Χαλιβούρη, δειχνύουσιν, δτὶ δὲν εἶνε λίαν αὐστηρὰ ή διάκρισις γελωτοποιῶν καὶ μίμων. Οἱ Βυζαντῖνοι γελωτοποιοὶ συνδυάζουσι συνήθως τὰς ιδιότητας γελοιαστοῦ καὶ μίμου, βωμολόγου καὶ παρασίτου, δὲν περιορίζονται δὲ πάντοτε εἰς σκώμματα ἐκφερόμεν ἢπο τοῦ στόματος, ἀλλὰ, θέλοντες νὰ κινήσωσι τὸν γέλωτα ή νὰ χλευάσωσιν, ἐκπέμπουσι, καθ' ἄ εἰδομεν ἀνωτέρω, καὶ ἀλλοθεν δυσοδημίαν πλὴν τῆς ἀπὸ τῶν χειλέων.

Τίνα δὲ εἶνε τάλλα χαρακτηριστικὰ τῶν γελωτοποιῶν τοῦ Βυζαντίου; Ῥητῶς μαρτυροῦσι τὸν περισσότερον παρατεθέντα γωρία, ὅτε τῶν κυρίων χαρακτήρων αὐτῶν εἶνε ή σωματικὴ δυσμορφία καὶ τις διαστροφὴ τοῦ πνεύματος, ποιά τις ἀνισορροπία, παρέχουσα εἰς αὐτοὺς ἐλευθερίαν ἐνεργείας ή μᾶλλον αὐθαδείας, ήτις ἀλλως δὲν ήθελεν ἐπιτραπῇ. Παραχεκομμένον ἀνδράριον, τοῦ ὁμηρικοῦ Θερσίτου διενηγούχος κατ' οὐδὲν, τοῦ νοῦ πάσχον καὶ τῆς γλώσσης παρακοπὴν διμολογεῖται ὑπὸ τῶν πηγῶν ὁ Δένδερις. Σαφῶς δὲ είκονίζεται ὁ Ἰμέριος ἔχων ἀγριότητα τοῦ προσώπου. Εἰδομεν δὲ, δτὶ διὰ τοιούτον βεβαίως λόγον καὶ διαδικαστικὸν θεόφιλος ἐπωνομάζετο Γρῦλος. Τὸν δὲ Ζιντζιφίτζην ἀπεριφράστως ἀποκαλεῖ ὁ Χωνιάτης ἀνδράριον εἰδεχθέστατον. Μόνον δὲ τοῦ Χαλιβούρη δὲν καταγινώσκεται ὡρισμένως δυσμορφία, εἰ καὶ περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀλλων.

Οὐχὶ δὲ ἀνάξιον παρατηρήσεώς εἶνε καὶ τοῦτο, δτὶ τρεῖς τῶν πέντε κατ' ὄνομα εἰς ήμᾶς γνωστῶν γελωτοποιῶν τῆς βυζαντιακῆς αὐλῆς φέρουσιν ὄνομα ἥκιστα ἐλληνικὸν, διένδερις, διζιντζιφίτζης καὶ διαλιβούρης. Εἶνε ἀρα πράγματι ξένοι τὴν καταγωγὴν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τινὰς τῶν πολλῶν ἐκείνων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς τῶν ἐγκαταμεμιγμένων μετὰ τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν Ἑλλήνων τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ήτις ἔχει ως ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως οὐκ ὀλίγα ἐν ἑαυτῇ ἀνατολικὰ στοιχεῖα;

‘Οποία δὲ ἡ θέσις τῶν γελωτοποιῶν ἔκεινών ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ; Εἶναι πάντοτε ἀπλῆ μόνον ἀθύρματα τῶν βασιλέων, ἀνδράρια γελοιάζοντα γάριν θυμηδίας; Τὰ εἰδεγθῆ ἔκεινα τὴν ὅψιν ὅντα μόνον τὸν γέλωτα εἶναι πάντοτε προωρισμένα νὰ κινῶσι διὰ τῶν βιωμολογιῶν αὐτῶν καὶ τῶν δυζωνύμων φόρων ἢ ἢ ἐν ταῖς αὐλαῖς ἀναστροφῇ αὐτῶν καὶ ἡ ἐλευθεροστομία μεταβάλλει ἐνίοτε τοὺς μεσαιωνικοὺς ἔκεινους Θερσίτας εἰς εὐθαρσεῖς κήρυκας ἀληθειῶν, ἀς ἄλλοι δὲν οὐκ ἐτόλμων νὰ ἔχοτομίσωσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, ἢ εἰς ψυχὰς βαθέως παθαινομένας, καθ' ἀνίστροτε οἱ γελωτοποιοὶ τῶν αὐλῶν τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βαρρᾶ, ὃν τοὺς τύπους ἀπηθανάτισεν ὁ Σαικισπεῖρος ἐν τῷ «Βασιλεῖ Λήρῳ» καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγώ ἐν τῷ Τριβουλέτῳ τοῦ δράματος «Ο βασιλεὺς διασκεδάζει»; Τὸ δεύτερον τοῦτο δυνάμεθα νάποδεχθῶμεν, βλέποντες τὴν δρᾶσιν τοῦ Δενδέρεως καὶ τοῦ Γρύλου ἐν μέσῳ τῆς μεταρρυθμιστικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πάλης τῶν ἡμερῶν τοῦ Θεοφίλου καὶ Μιχαὴλ τοῦ μεθυστοῦ. Πιστοὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν καὶ προστάτας, ἀκολουθοῦντες τὰς ὑπερβασίας αὐτῶν καὶ μέχρι τινὸς αὐτὴν αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν, εἶνε εὐθαρσεῖς ὀπαδοὶ τοῦ βασιλικοῦ προγράμματος, ὑπερμαχοῦντες αὐτοῦ διὰ θρασέων γελοιασμῶν καὶ προβαίνοντες μέχρι τῆς ἀσυστόλου ἔκεινης ἀναιδείας, ἥν παρέχει εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπαυθαδισμὸς τῆς γελωτοποιίας.

Διὰ ταῦτα οἱ γελωτοποιοὶ τοῦ Βυζαντίου δὲν φαίνονται παγτελῶς διάφοροι τῶν τῆς Δύσεως, ἡτις ἵσως παρέλαβε καὶ τούτον τὸν θεσμὸν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολῆς. ‘Αλλ’ ὅμοιάζουσιν ἄρα ἔκεινοι καὶ οὗτοι καὶ ως πρὸς τὴν ἔξωτερικὴν ἐμφάνισιν ίδιας τινὸς στολῆς; Οἱ Ἐσπέριοι γελωτόποιοι ἔχουσι συνήθως ταῦτα τὰ κυριώτατα χαρακτηριστικά, δτὶ κρατοῦσι σκῆπτρον ἀπολῆγον εἰς κυρβασίαν ἀλέκτορος, δτὶ φοροῦσιν ἱσιόσχημον πῖλον καὶ μέγα περιλαίμιον, καὶ δτὶ ἡ στολὴ αὐτῶν ἔφερε κωδωνίσκους, ἥσαν δ’ ἔξυρημένοι τὴν κεφαλήν, καθ’ ἀλλῶς καὶ

οἱ παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις "Ἐλλῆσι γελωτοποιοῖ": Αλλὰ περὶ ίδίας στολῆς τῶν Βυζαντίνων γελωτοποιῶν οὐδὲν γινώσκομεν, ώς τε καὶ ἀγνοοῦμεν τελείως ἐν ἔρερον καθ' ὅλου τοιαύτην καὶ ἀν κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἐν τῇ Δύσει γνωρίσματα τῶν γελωτοποιῶν ἔκεινα ἀνεπτύγμησαν κατά πικρὸν ἐν αὐτῇ ἡ παρελήφθησαν τυχὸν πάντα ἡ τινὰ αὐτῶν ἐκ τοῦ Βυζαντίου.

"Ἐν τέλει δὲ τοῦ περὶ τῶν Βυζαντίνων γελωτοποιῶν λόγου δὲν θεωρῶ περιττὸν νὰ ὑπομνήσω, δτὶ εἰς τῶν νεωτέρων Ἐλλήνων λογογράφων, ὁ κ. Πολύβιος Δημητρακόπουλος, ἔγραψε δρᾶμα ἐπιγραφόμενον Ὁ γελωτοποὺς τοῦ βασιλέως, ἔχον ὑπόθεσιν ἐπιτυγχάνειν ἐλημμένην ἐκ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἔκεινου τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ, ὃν εἶδομεν ἡνωτέρω ίδιαζόγως ἀρεσκόμενον εἰς τὰς ἐρετχελίας τῶν γελωτοποιῶν. «Ο συνδυασμὸς οὗτος τοῦ τραγικοῦ καὶ τοῦ κωμικοῦ ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις τοῦ Μιχαὴλ, ἔγραφον πρὸς τὸν συγγραφέα τὴν προτεραίαν τῆς ἐπὶ τῆς σχηνῆς ἀναβιβάσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ², ἔδωκεν εἰς ὑμᾶς ἀρετηρίαν νὰ πλάσητε τὸ πρόξωπον τοῦ Γελωτοποιοῦ τοῦ βασιλέως καὶ νὰ ἐπιχύσητε μὲν δι' αὐτοῦ πικρὸν γέλωτα εἰς τὴν σκηνὴν, προερχόμενον ἐκ καρδίας τετρωμένης, διὰ τρόπου ὅχι ἀσυνήθους ἐν τοῖς λαβυρίνθοις τῆς περιπετειώδους βυζαντιακῆς αὐλῆς, νὰ μεταθέσητε δ' εἰς χειρας αὐτοῦ τὸ ξίρος, δπερ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ἔχει δώσει ἀρίστως εἰς ἓνα τῶν κοινωνιτῶν τοῦ Μιχαὴλ τῶν μετὰ τοῦ Βασιλείου συνωμοσάντων καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παλαιτίῳ τοῦ μεγαλομάρτυρος Μάξιμαντος πληξάντων τὸν οἰνοβαρῆ αὐτοκράτορα»

Καὶ καταλυθείσης δὲ τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας δὲν παύει ἡ Κωνσταντινούπολις οὖσα ἔδρα αὐλικῶν γελωτοποιῶν. Οἱ σουλτάνοι, τοῦτο μὲν συνεχίζοντες ἀρχαίας παραδόσεις τῆς Ἀνατολῆς, τοῦτο δ' ἐπόμενοι τῷ ἔθει, τῶν Βυζαντίνων αὐτο-

¹ Ebeling Die Kahlenberger. Zur Geschichte der Hofnarren. Ἐν Βερολίνῳ. 1890 σ. 51-74.

² Εστίας "Ετ. Ε' (ΚΓ)" ἀρ. 139 τῆς 12 Ιουλίου 1898.

χρατόρων, ἐξακολουθοῦσι τερπόμενοι εἰς τὰς παιγνιώδεις ἐρεστηλίας καὶ τὰς βωμολοχίας γελωτοποιῶν, μάλιστα νάγων (τζουτζέδων). Νάνους ἄλλως εἶχον καὶ τινες τῶν αὐλῶν τῆς Δύσεως, καθ' ἣν τῆς Μαντούης, διου τὸ δουκικὸν μέγαρον εἶχε καὶ ἔδιον διαμερισμα, καλούμενον Appartamento dei nani. Νάνου δὲ βλέπομεν είκονιζόμενον καὶ ἐν ζωγραφίᾳ τοῦ Mantegna, παρισταγούσῃ τὴν δέσποιναν τοῦ Βρανδεμβούργου Βαρδάραν καὶ ταύτην οἰκογενεῖς αὐτῆς¹. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ οἰκῳ τῶν Σφρότσα; τῶν δυναστῶν τοῦ Μεδιολάνου, δὲν ἔλειπον θάνοι. Μνημονεύεται δὲ τῷ 1474 καὶ τις Ἐλλην ἐκ Χίου, καλούμενος Γιαννάκης, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον². Ποιοῦνται δὲ περὶ αὐτοῦ λόγον δύο ἔγγραφα τοῦ δημοσίου ἀρχείου Μεδιολάνων (R. Archivio di Stato. Registro Missive &c. 118 ἐν σ. 33)³, εἰς ὃν καταφαίνεται, διτὶ ἐπὶ τοῦ δουκὸς Γαλεάτσου Μαρία Σφρότσα τὸ δουκικὸν γραφεῖον ἀπηυθύνετο τὸν Ἰούνιον 1474 εἰς τὸν δυνάστην Χίου Φραγκίσκον Ἰουστινιάνην καὶ τὸν ὑποδιοικητὴν τῆς Γενούης μετὰ τῆς παραχλήσεως διπλας ἀποσταλῆ διὰ Γενούης εἰς Μεδιόλανα ὁ παρὰ τῷ Ἰουστινιάνῃ τέως διατρίβων ἐν Χίῳ νάνος Γιαννάκης.

Ἐχουσι δὲ τὰ δύο ἔκεινα ἔγγραφα ὡδε-

A'

Vicegovernatori Janue.

Scripsemo l'anno passato ad Francesco Justiniano Recanatiello Maonese de Sio, che ne volesse mandare uno suo nano chiamato Janachi ch' el haveva in quella insula el quale havendo noi voglia che sii mandato scrivemo per l'alligata ad esso Francesco ch' el ne debia mandare cum le prime nave

¹ E. Müntz Renaissance σ. 229.

² Emilio Moltà Musici alla corte degli Sforza ἐν τῷ Archivio Storico Lombardo Συρᾶς Β' Τόμ. Δ'. Ἐτος 1Δ' (1887) σ. 280.

greche li manderete dicta lettera per salvo modo. Data ut supra [die ultimo iunii 1474]

per Antonium

Cichus

B'

Francisco Iustiniano ex Comahonensibus insule Chii.— Ve scripsemo più mesi fa passati, quanto haveressemo caro che ne mandassi quello vostro nano chiamato Janachi et persistendo nuy in questo medesmo affecto ve confortiamo et caricamo ad dovercelo mandare cum la prima nave che da quella insula venerà alla città nostra de Jenova che per una cosa non potresti pare più grata ne accepta de questa. Data Papie die ultimo iunii 1474.

per Laurentium

Cichus.